

Зауваження та пропозиції Національної асоціації адвокатів України до проекту Закону України «Про внесення змін до Цивільного процесуального кодексу України щодо приведення у відповідність до Рішення Конституційного Суду України від 22 листопада 2023 року № 10-р(П)/2023»

Національною асоціацією адвокатів України (далі – НААУ) опрацьовано проект Закону України, за результатами аналізу якого НААУ вважає за доцільне висловити такі зауваження та пропозиції до нього.

При аналізі законопроекту НААУ виходив з того, що у своєму рішенні від 22 листопада 2023 року № 10-р(П)/2023 Конституційний Суд України зазначив, що поділ справ за критерієм ціни позову є виправданим, процесуально обґрунтованим і справедливим (п. 5.6 рішення). При цьому Суд звертав увагу і на те, що спір із ціною позову 671 000,00 грн є значним, оскільки вельми перевищує встановлені розміри прожиткового мінімуму для працездатних осіб та мінімальної заробітної плати (п. 5.8 рішення).

Наданий для аналізу текст законопроекту свідчить, що його основна мета – це замінити слова «малозначна справа» на «справа незначної складності». Ця пропозиція міститься у 6 з 12 змін, запропонованих законодавцями.

НААУ вважає такий підхід недоцільним і необґрунтованим, а також таким, що суперечить Конституції України з огляду на таке:

по-перше, нагадаємо, що у такій категорії справ у сторін провадження відсутнє право на касаційне оскарження судового рішення. Відтак ***таке істотне збільшення межі справ незначної складності по суті ще більше обмежує право особи на доступ до суду***. Фактично відбувається істотне розширення категорії справ, коли особи втрачають доступ до правосуддя, що є грубим порушенням як Конституції України, так і Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. НААУ послідовно відстоює позицію про неприйнятність обмеження права людини на доступ до суду касаційної інстанції, а тому і неприйнятність підходу, який пропонується законопроектом;

по-друге, НААУ наголошує на категоричній неприйнятності змін до ст. 60 ЦПК України, якими пропонується у «справах незначної складності» надати право бути представником будь-якій особі, що досягла 18-річного віку. Такий підхід не узгоджується зі ст. 131-2 Конституції України, а також підриває якість правової допомоги громадянам. Наголошуємо, що ***Конституція України допускає представництво не адвокатами лише у «малозначних спорах», але аж ніяк не у «справах незначної складності»!*** За таких обставин доступ осіб до фахової правової допомоги істотно звужується;

по-третє, у ст. 131-2 Конституції використовується термін «малозначний спір» і саме в цій категорії справ допускається надання правової допомоги не адвокатами. Натомість законопроект пропонує виключити таке поняття з Цивільного

процесуального кодексу України, замінивши його на «справа незначної складності». Однак **такий підхід суперечить Конституції України та призведе до невідповідності ЦПК України Основному Закону**. При цьому така заміна не вирішить основну проблему, сформульовану Конституційним Судом України, – невідповідність цінкових критеріїв належності справ до малозначних реаліям життя українців;

по-четверте, така заміна понять буде протирічити і самому рішенню Конституційного Суду України, який наголошував на необхідності і доцільності запровадження визначення «малозначного спору»;

по-п'яте, зрештою таке істотне звуження доступу до суду касаційної інстанції також має негативні наслідки і для самого Верховного Суду. Оскільки касаційні скарги в таких справах все одно подаються, але Верховний Суд відмовляє у відкритті проваджень або закриває їх як «помилково» відкриті. При цьому **сам суд нарікає на тому, що ним виконується обсяг роботи, яка не призводить до якісного процесуального результату**. Цим ще раз підтверджується хибність підходу щодо обмеження доступу громадян до касаційної інстанції.

Отже, виключення з Цивільного процесуального кодексу України визначення «малозначний спір» призведе до невідповідності Кодексу Конституції України та ще більшого обмеження права особи на доступ до касаційної інстанції, а також фактично не вирішить основну проблему щодо невідповідності цінкових критеріїв належності справ до малозначних реаліям життя українців.

Інша мета законопроекту – це знизити критерії належності справ до малозначних, встановивши «вилку» від 30 до 250 розмірів прожиткових мінімумів.

Хочемо зазначити, що Конституційний Суд України у своєму рішенні співвідносить розміри прожиткового мінімуму, мінімальної заробітної плати та цінкові критерії, закладені у Цивільному процесуальному кодексі України. Суд робить висновок, що для пересічного громадянина сума у розмірі 671 000,00 грн – 250 прожиткових мінімумів громадян станом на листопад 2023, є дуже значною.

У 2024 році 250 прожиткових мінімумів становить 757 000,00 гривні.

Зі свого боку НААУ хоче нагадати, що розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб станом на 01 січня 2024 становить 3028,00 грн, мінімальна заробітна плата – 7 100, а середня заробітна плата по Україні за даними видання «Економічна правда» – 19 500,00 гривні.

Таким чином, запропонована законопроектом верхня межа цінкового критерію малозначності перевищує мінімальну заробітну плату у 106 разів, а середню заробітну плату по Україні – майже у 40 разів.

При цьому Конституційний Суд у своєму рішенні висловлює своє бачення розміру верхньої межі цінкового критерію малозначності. Для цього він у п. 5.9 рішення

посилається на Правила ESCP та належність позовів до «дрібних», тоді коли розмір позовних вимог не перевищує 5000 євро. Станом на сьогодні 5000,00 євро становить приблизно 207 000,00 грн (68 прожиткових мінімумів).

Також законопроект пропонує виключити пункт 5 частини шостої статті 19 Цивільного процесуального кодексу. Ми погоджуємося із цією пропозицією і також вважаємо, що виокремлення справ про захист прав споживачів є несправедливим і необґрунтованим.

Підсумовуючи вищезазначене, НААУ вважає, що в цілому законопроект підіймає дуже важливе питання, проте для того, аби він відповідав Конституції України та рішенню Конституційного Суду України, було б доцільним пункти щодо заміни визначення «малозначна справа» на «справи незначної складності» виключити, а верхню межу цінового критерію малозначності знизити хоча б до 70 розмірів прожиткових мінімумів.

*Правовий аналіз було здійснено головою Комітету НААУ з питань цивільного права та процесу **Олегом Простибоженком** і членкинею цього Комітету **Анною Ляшенко**.*